

Jaarverslag 1985

Bestuur

Vergaderingen van het bestuur werden gehouden op 21 februari, 7 mei, 12 september en 19 december steeds in het rijksarchief te Zwolle.

Tijdens de zomervergadering op 8 juni werd prof. dr. A.J. Jelsma uit Kampen tot bestuurslid gekozen als opvolger van D. Jordaen JGHzn, die in 1984 aftrad. Het periodiek aftredende bestuurslid J.C.H. de Groot werd in de wintervergadering op 16 november bij acclamatie herkozen.

Op 1 januari 1986 bestond het bestuur uit dr. A.C.F. Koch (voorzitter), mr. E.D. Eijken (secretaris), B. Dubbe (penningmeester), drs. F.C. Berkenvelder, J.C.H. de Groot, drs. A.L. Hulshoff, prof.dr. A.J. Jelsma, drs. G.M. von Martels-Mudde, L.H.M. Olde Meierink, H.A. te Riet en drs. S.J. Zeylstra-Hiddema.

De redactiecommissie bestond wederom uit de bestuursleden Koch (voorzitter), Berkenvelder (secretaris), Eijken en De Groot.

Financiën

De rekening 1984 sloot af met een voordelig saldo van f 7.300,25. De voornaamste post aan de uitgavenzijde werd gevormd door de kosten voor de bundel ad f 29.605,19, waar dit jaar bij uitzondering echter een bijdrage van de Stichting Noordelijke Leergangen ad f 10.000,- tegenover stond. Tot de baten behoorde een voorschot op de provinciale subsidie ad f 7.920,- evenals een subsidie van het Provinciaal Anjerfonds Overijssel voor de in 1983 verschenen publicatie over het kasteel 'De Voorst'. Aan contributies van leden werd f 16.760,02 ontvangen.

Het tekort op de begroting 1986 zal f 10.450,- bedragen. Hierbij is geen rekening gehouden met subsidie door de provincie. De opbrengst van de contributies wordt geraamd op f 17.500,-.

Leden

Ter kennis van het bestuur kwam in 1985 het overlijden van de leden J. Drent, Dedemsvaart; dr. J.J.C. Schelhaas, Giethoorn; E.T.J. Vixseboxse, Almelo; mevrouw drs. P.C. Wassenbergh-Clarijs, Deventer.

34 nieuwe leden traden tot de vereniging toe, met name mr. V.C. van Ahee, Zwolle; mevrouw M. Ankersmit, Diepenveen; L.H. Beek, Amstelveen; R.A. Bosch, Twello; mevrouw C.M. Bijlhout, Zwolle; P. Datema, Vollenhove; B.J.M. Duimel, Deventer; H.J. van Dijk, Drachten; E. Elzenga, Apeldoorn; J. Ensink, Groningen; Gemeenschappelijke Biblio-

theek, Haaksbergen; mevrouw A.W. Goedman-Lens, Olst; ir. A.J.G.A. Graas, Castricum; A. Greveling, Zwartsluis; prof. dr. A.J. Jelsma, Kampen; H. Kleinjan, Den Ham; J.C. Kolman, Utrecht; mevrouw M. Manuel, Dalfsen; E. van Marle, Almelo; drs. G.J. Mecking, Diemen; J.H.H. Morsinkhof, Hengelo (O.); Oudheidkamer Brederwiede, Vollenhove; Oudheidkamer Diepenheim, Diepenheim; A.L.L. graaf van Rechteren-Limpurg, Amsterdam; heer en mevrouw Tuinstra-Bos, Almelo; heer en mevrouw Veltmaat, Den Hulst; H. Vogelzang, Heemskerk; heer en mevrouw Wassink-Dekker, Oostvoorne; M.H. van Wendel, Zwartsluis; A.L.A. Wevers, Utrecht; mevrouw I. Wormgoor, Zwolle.

24 leden beëindigden hun lidmaatschap.

Algemene ledenvergadering

De wintervergadering werd gehouden op zaterdag 16 november in het Rijksarchief in Overijssel te Zwolle. Aanwezig waren 's ochtends 48 leden, 's middags 59 leden. Tijdens het huishoudelijk gedeelte werden de overledenen herdacht en de namen van de nieuwe leden voorgelezen. Vervolgens kwam de herverkiezing van het bestuurslid J.C.H. de Groot aan de orde. Tevens werden de jaarrekening 1984 en de begroting 1986 vastgesteld en de penningmeester voor zijn gevoerde beleid gedechargeerd. Bij het bespreken van de rekening kwam aan de orde, dat voor het eerst de verenigingsbezittingen zijn opgevoerd en wel 'pro memorie'. Ongeveer 60% van de bezittingen van het Provinciaal Overijssels Museum is eigendom van de vereniging. Bij de behandeling van de begroting kwam naar voren, dat de stijging van het ledental het dit jaar nog mogelijk maakte de ledencontributie op het lage peil van f 35,- te handhaven. De voorzitter koppelde daaraan een verzoek aan de leden gezinsleden en anderen aan te moedigen lid van de vereniging te worden. Tot leden van de nieuwe kascommissie werden benoemd G. Witteveen te Deventer en W.G. Zeylstra te Diepenveen, waarna het bestuur werd gemachtigd de jaarrekening 1985 pas in de wintervergadering 1986 te behandelen.

Tijdens de rondvraag vroeg mr. C.F. Busschers uit Borne, waarom de vergadering niet in Enschede was gehouden, zoals eerder was aangekondigd. Daarvan was volgens mededeling van de voorzitter op verzoek van drs. Hulshoff afgezien. Drs. Th.A. Staverman uit Almelo wees vervolgens op de goede mogelijkheden voor vergaderingen, die het stadhuis in zijn woonplaats bood; een opmerking, waarmee het bestuur bij monde van zijn voorzitter graag rekening wilde houden.

Na een koffiepauze hield drs. F.C. Berkenvelder, gemeentearchivaris te Zwolle, een voordracht over 'De Zwolse gilden in de late middeleeuwen'. Hij constateerde, dat de term 'gilde' in Zwolle pas in de tweede helft van de 16de eeuw in gebruik is gekomen. Voordien werden aanduidingen als 'broederschap', 'ambt' en een enkele maal 'maatschap' gebruikt. Vermeldingen van wat wij gilden noemen, komen van vlak vóór 1400 af in de Zwol-

se archieven voor. Het vroegst wordt dat van St. Nicolaas, het schippersgilde, genoemd. Dit gilde onderhield een eigen altaar in de parochiekerk. Ook de andere Zwolse gilden waren aanvankelijk geen uitsluitend op het economische gerichte beroepsverenigingen. Op den duur werden de gilden echter wel exclusief en waren ze er op uit de economische belangen van hun leden te behartigen en concurrentie te weren. Dat was zeker vanaf het begin van de 16de eeuw zo, maar het is niet juist te zeggen, dat zij met dat doel waren opgericht. De 'gilde-dwang', de verplichting lid van een gilde te zijn als men een bepaald vak wilde uitoefenen, kwam in Zwolle pas na 1537 op. Dat houdt waarschijnlijk verband met de aanwezigheid van een teveel aan bekwame vaklieden. Van de starheid, de verkalking, het gebrek aan aanpassingsvermogen, waarvan de gilden in de 18de eeuw blijk gaven, was in de 16de eeuw nog weinig te bemerken. Drs. Berkenvelder gaf tevens een overzicht van de in Zwolle voorkomende gilden en de door hen gehanteerde regels betreffende opleiding en toelating. In 1566 waren er 10 gilden: bontwerkers (Heilige Kruis), schoenmakers (St. Crispinus), linnenwevers (SS. Philippus en Jacobus), goudsmeden, glazemakers en zadelmakers (St. Lucas), wolwevers (St. Severus), barbiers (SS. Cosmas en Damianus), steenmetselaars en timmerlieden (St. Maarten), kleermakers (St. Catharina), smeden (St. Elooi) en bakkers (St. Willibrord). Het schippersgilde bestond toen niet meer, maar herleefde later. Niet ieder gilde was welvarend. Tegenover rijkere gilden als dat van de goudsmeden stonden armere als dat van de kleermakers.

Na een lunch in het rijksarchief sprak drs. ing. D.J. de Vries over 'Pannen en daktegels, traditie en innovatie in de late middeleeuwen¹⁾'. Beide lezingen werden door levendige discussies gevolgd.

Ten slotte sprak Th.G. Verlaan, architect te Zwolle, over de kortgeleden in verband met restauratiewerkzaamheden blootgelegde gewelfschilderingen in de Broerenkerk te Zwolle. Met behulp van fraaie dia's gaf deze spreker een beeld van de bijzonder mooie en verrassend goed bewaarde gewelfschilderingen, die dateren uit de eerste helft van de 16de eeuw, waarschijnlijk kort na 1530. Afgebeeld zijn vorsten, heiligen en gepersonificeerde deugden, oprijzend uit bloemkelken en omgeven door bloemranken. Door hun hoge kwaliteit en goede conditie vormen deze schilderingen een grote aanwinst voor de provincie Overijssel en in het bijzonder Zwolle. Veel iconografisch onderzoek zal nog nodig zijn om tot een juiste interpretatie van het afgebeelde te komen.

Na afloop van deze laatste voordracht spoedde een gedeelte van het gezelschap zich naar de Broerenkerk, waar bij invallende schemering het hoog boven de grond zwevende fijne net van schilderingen kon worden waargenomen. Nog geruime tijd werd hier bij afnemend daglicht nagepraat.

Excursie

Op zaterdag 8 juni namen 50 leden deel aan een bezichtiging van het paleis-museum Het Loo te Apeldoorn. In het stijlvolle hotel De Keizerskroon gaf mevrouw L. van Everdingen een beeld van 'Het ontstaan en de geschiedenis van het huis en de tuin van Het Loo'. Aan de hand van 150 zeer fraaie dia's schetste zij naast deze geschiedenis ook het verloop van de juist-voltooid grote restauratiecampagnes en creëerde in de geesten van haar luisteraars een boeiend beeld van het vele, dat er ondanks de ongevallen der tijden nog van het oorspronkelijke mooie gebouw bewaard is gebleven en van de vakkundigheid, waarmee de restauraties zijn verricht.

Tijdens een opgewekte lunch in De Keizerskroon werd een korte huishoudelijke vergadering gehouden met als enig agendapunt de verkiezing van een bestuurslid in de vacature Jordaan. Enige candidaat was prof. dr. A.J. Jelsma, die met algemene stemmen werd gekozen.

Na de lunch was er gelegenheid zelfstandig paleis en tuin te bezoeken. Een noordwestenwind zorgde voor koel weer en helder licht, gunstige omstandigheden voor langdurige bezoeken aan het paleis met zijn rijke interieur maar met wat nauwe gangen en aan de tuin, waar bij het mooie licht de sierlijke kleurpatronen van de perken zeer goed tot hun recht kwamen. De dag werd besloten met koffie en gebak in het bij de Naald gelegen hotel Bloemink.

Kring West-Nederland

Het in Delft woonachtige lid dr. G.J. van Kolmeschate informeerde in 1984 bij het bestuur of er bezwaar zou zijn als hij enige in West-Nederland wonende leden zou voorstellen één of tweemaal per jaar bij elkaar te komen buiten de officiële vergaderingen in Overijssel om, teneinde een of meer voordrachten betreffende de geschiedenis van Overijssel aan te horen. Hij was op die gedachte gekomen, omdat hem was gebleken, dat er meer leden uit West-Nederland deel namen aan de zomervergaderingen dan aan die in november. Het bestuur besloot in zijn vergadering van 21 februari 1985, dat er tegen dit initiatief geen bezwaar kon zijn.

Op 27 april kwamen in de consistoriekamer van de Waalse kerk te Delft 13 leden van de vereniging uit Delft en omgeving benevens uit Driebergen bijeen. Mevrouw G.F. van Asselt uit Driebergen sprak over haar onderzoekingen naar de geestelijke en sociale verzorging vanuit de Deutsche Evangelische Kirche van de Duitse seizoenarbeiders, die in het verleden jaarlijks in Nederland werk kwamen zoeken. Dergelijke 'Grenzgänger' werden o.m. in de veenderijen aan de Dedemsvaart gevonden. Dr. Van Kolmeschate vertelde in deze bijeenkomst iets over zijn archiefonderzoek in het Algemeen Rijksarchief te Den Haag naar de ontruiming van het eiland Schokland.

Publicaties

Op 18 maart bood de voorzitter aan de Commissaris van de Koningin in Overijssel, mr. J.L.M. Niers, het eerste exemplaar van de bundel 1984 aan. Deze bundel, die het Patriotisme in Overijssel omstreeks 1780 tot onderwerp heeft, kwam tot stand in samenwerking met de Opleiding Geschiedenis M.O. van de Noordelijke Leergangen te Zwolle benevens met financiële steun van de Stichting Noordelijke Leergangen, Deeltijdopleidingen voor leraar te Leeuwarden, Groningen en Zwolle.

De jaarbundel 1985 zal in het voorjaar van 1986 verschijnen.

De commissie ter begeleiding van de werkzaamheden van de heren jhr. A.J. Gevers, A.J. Mensema en L.H.M. Olde Meierink aan 'De havezaten in Twente' kwam éénmaal bijeen. Besproken werden vooral de te behandelen gebouwen. Naar verwachting zal het werk niet vóór 1990 kunnen verschijnen.

Cursussen

In het seizoen 1984/85 gaf drs. F.C. Berkenvelder in het gebouw van de Gemeentelijke Archiefdienst te Zwolle een cursus Oud Schrift voor beginners, waaraan door 16 personen werd deelgenomen. Het Rijksarchief had in dat seizoen geen docent voor een cursus voor gevorderden beschikbaar.

In het najaar startte jhr. A.J. Gevers in het Rijksarchief een cursus Oud Schrift voor beginners, waaraan door 30 personen werd deelgenomen. Drs. Berkenvelder gaf aan 7 personen een cursus voor gevorderden.

Overleg met andere instellingen

De heren Eijken en Koch namen wederom deel aan het 'Beraad van historische instellingen en organisaties in Overijssel'. In het Beraad werd gesproken over de voortzetting van de basiscursus voor amateurhistorici en de uitgave van een syllabus ten behoeve van deze cursus; over het opzetten van een 'historische meld- en regelkamer', nader omschreven als 'steunpunt geschiedbeoefening in Overijssel'; over de mogelijkheden tot publicatie van studies betreffende de Overijsselse geschiedenis; en over het contact met de plaatselijke werkzame historische instellingen in de provincie.

De betreffende syllabus 'Handleiding voor de lokale en regionale geschiedbeoefening in Overijssel' van de hand van drs. G.G.J. Rensen met medewerking van de heren L.H.M. Olde Meierink, drs. P.W.J. den Otter, drs. F. Pereboom en drs. F.D. Zeiler verscheen in het voorjaar 1985. Op 31 augustus werd er te Nijverdal een contactdag gehouden voor de bedoelde lokaal-werkzame historische instellingen.

Bibliografie van Overijssel

Mevrouw A. Perry-Schoot Uiterkamp slaagde er niet in voor haar vertrek per 1 juli 1985 een publicatierijp produkt af te leveren. Wel had zij bijna alle in aanmerking komende publicaties gezien en de voor opname geschikte titels bewerkt. De bewerking van de resterende publicaties benevens de omvangrijke administratieve en deels nog ordenende bewerking van het materiaal werd voortgezet door de provinciale bibliothecaris J.C.H. de Groot. De hoop bestaat, dat de bibliografie in 1986 zal kunnen verschijnen.

Bibliotheek

De bibliotheek van de vereniging, die berust in de Stads- of Athenaeumbibliotheek te Deventer, werd aangevuld met 11 banden, waarvan er 4 door schenking werden verkregen. Uit de reservevoorraad van de verenigingspublicaties werden 21 banden verkocht.

Ook in 1985 werd de administratie verzorgd door mevrouw M.H. Lunenburg-Coltof.

Van het Provinciaal Anjerfonds Overijssel werd een bijdrage van f 10.000,- in de restauratie van 800 boeken uit de bibliotheek in het vooruitzicht gesteld.

1. Een uitgewerkte versie van deze lezing verscheen in de Overijsselse Historische Bijdragen 100 (1985), 83-146.